

Bəkir Nəbiyev qəbirüstü mitinqdə deyib ki, Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının günəşi söndü. Bu, aksiomdur. Tələbələri onu "filologiya fakültəsinin günəşi" adlandırırdılar.

Xeyrulla Məmmədov barədə birinci olaraq Lerikin Şingədulan kəndində yaşayarkən müəllimi və qohumu olmuş Hacıbaba Mirzəyevdən eşitmişdim. Elə ürekdən, şövlə danışırdı ki, Xeyrulla müəllimin xarakter cizgiləri, söhbətləri, tələbələrinə olan münasibəti, elmə fədaisi kimi yaddaşıma həkk olurdu. Düşünürdüm ki, yeni bir vaxtlar mənə də bu istedadlı, alimlə görüşüb söhbət etmək qismən olacaqmı?

Hacıbaba əziz müəllimi barədə belə deyirdi:

-Mən Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunda oxuyanda digər tanınmış alimlər kimi filologiya elmləri doktoru, professor Xeyrulla Məmmədov mənə dərs deyib. O, auditoriyaya daxil olan kimi vaxt itirmədən davamiyyəti yox-

yarılarla kifayətlənmirsən, arayıb-axtırırsan, tanıdırırsan. Bakı mətbuatında da yazıların mənə rast gəlir. Bu, çox yaxşıdır. Qələmin, jurnalistin vəzifəsi xalqa xidmət etməkdir. Gördüm, professor məni çox tərifləyir, utan-dım, araya söz qatdım:

-Xeyrulla müəllim "Əkinçi" qəzeti, "Molla Nəsrəddin" jurnalı və mətbuat tarixinə, maarifçiliyin təbliğinə dair məqalələriniz çox aktualdır, bizə lazım olur. Əsl elmi əsəri siz yazırsınız: "Əkinçi"dən "Molla Nəsrəddin"ədək adlanır.

-Hər yazının öz yeri var. Oğul, ömür vəfa qılsa mətbuatı əhatə edən kitabım çıxacaq... Hər bir qələm sahibi öz məsləkinə qulluq etməli, salname yazmalıdır. Biz gedərik, ki-tablarımızı, əsərlərimiz qalar...

Sonrakı illərdə də Xeyrulla müəllimlə görüşlərimiz olurdu. Təəssürlərim genişdir, bir kitablıqdır. Universitetin yaxınlığında yerləşən evinə dəvət etdi məni. Evdə Xeyrulla müəllim mənə belə dedi:

Zəkası yol gedən alim

layar, bir dəfə gördüyü tələbənin ad-familiyasını əzbər deyirdi. Sonra otaqda o baş, bu başa gedərək natiqliklə mühazirə deyirdi: Onun söylədikləri elmi kitablarda, dərsliklərdə mənə rast gəlirdi. Xaraktercə çox tələbkar idi, tələbələri öyrətmək üçün onlarla sərt davranar, hələm-hələm güzəşt etməzdi. Bizə deyirdi ki, siz pedaqoji təhsil alırsınız, siz şagirdlərə elm, təhsil və tərbiyə öyrədəcəksiniz. İnstitutda bunları əxz etməlisiniz ki, şagirdlər də sizdən öyrənə, görüb-götürə...

Xeyrulla Məmmədovun məqalələrini mətbuata oxuyardım, çoxu da ədəbiyyatşünaslığa, korifeylərin qatı açılmamış əsərlərinə, ədəbi tənqiddə, şəxsiyyətlərə, onların yaşadığı mühitə dair olardı. Elmi məqalələrində müqayisəli təhlilləri, mənbələrdəki faktlara əsaslanaraq müstəqil və dürüst fikir yürütməsi mənim marağıma səbəb olardı. Xüsusi-lə də alimin mətbuat tarixinə dair məqalələri karıma gəlirdi. Eyni zamanda, qeyd elədiyim kimi təhsil və elm fədaisinin televiziya-da natiq ustalığı ilə söylədiklərini, mühakimələrini dinləmişəm.

O, "Azərbaycan" nəşriyyatına gələndə biz onunla rastlaşarkən, salamlışırıq. Qəzetə məqalə gətirdiyini deyirdi. Bir qədər yubandım deyər, instituta tələsərdi. Qısa da olsa rayonu, bəzi adamları, camaatın vəziyyətini soruşardı. Onun bu qısa söhbətləri çox dəyərli idi.

Bir gün Lerikdəki evin həyətinə nəse bir işlə məşğul idim. Evdən məni çağırırdılar:

-Telefonda Nəmetulla səninlə danışmaq istəyir.

Tez evə keçdim. Salamladıqdan sonra Nəmetulla dedi:

-Xeyrulla müəllim bizdədir, səninlə görüşmək istəyir. Bizə gəlin, o səni gözləyir.

-Oldu, - dedim, - 10-15 dəqiqəyə sizdə-yəm.

Görüşdük, çay içib söhbət elədik. Özüm-lə gətirdiyim "Bolluq uğrunda" (indiki "Lerik") qəzetinin seçmə nömrələrini, şəhidlər haq-qında yazdığım kitabı Xeyrulla müəllimə təq-dim etdim. O, çay içə-icə qəzetləri varaq-la-mağa başladı. Sonra üzünü mənə tərəf tutub dedi:

-Mikayıl Müşfiq, Əliağa Vahid, Böyükağa Mirsalayev, Bala Məmməd, Əli Hüseynov, Qız qalası barədə yazdığın məqalələr maraqlıdır. Mənim Lerikin ilk məktəbli barədə yazdığım məqaləmi çap etmisən, sağ ol. Gö-rünür, işlədiyin qəzetdə təsərrüfat xarakterli

-Heyf ki, bu gün ancaq səni dadlı borşa qonaq edə biləcəyəm. Lida xərcəngdən əzi-yət çəkir. Həkim duru xərəkləri məsləhət bi-lir.

Xeyli söhbət etdik. O, instituta getdi, mən isə nəşriyyata. Orada "Azərbaycan təbiəti" jurnalına məqaləni təhvil vermişdim...

Xeyrulla Məmmədova həsr olunmuş və onun bacısı oğlu, Xalq artisti Ramiz Novru-zun tərtib etdiyi "Dünyada qala bilmək..." ki-tabı həmişə stolumun üstündədir. 2012-ci il-də nəşr olunan bu kitabda olduqca maraqlı xatirələr diqqəti cəlb edir. Kitabda çap olun-muş yazısında filologiya üzrə fəlsəfə dokto-ru, ADPU-nun müəllimi Sakibə Əsgərovanın (Xeyrulla müəllim onun elmi rəhbəri olub) qiymətli fikirlər deyib.

Kitabda Sakibə xanım məqaləsində qeyd edib ki, akademik Bəkir Nəbiyev qəbirüstü mitinqdə deyib: Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının günəşi söndü. Bu, aksiomdur. Tələbələri onu "filologiya fakültəsinin günəşi" adlandırırdılar.

Xoş o kəslərin halına ki, o günəşin işığın-da qızındı...

Filologiya elmləri doktoru, professor İslam Qəribli "Ensiklopedik təfəkkürlü ziyalı" (2025), şair-publisist Ağacəfər Həsənlı "Bən-zərsiz xarakter sahibi" (2012) adlı oçerklərdə professor Xeyrulla Məmmədovun xarakteris-tikasını dəqiq vermişlər. Akademiklərdən İsa Həbibbəyli, Vəli Əliyev, Teymur Kərimli, Xalq şairi Sabir Rüstəmxanlı, professorlar: Nizami Xudiyev, Nizaməddin Şəmsizadə, Elman Quliyev, Himalay Ənvəroğlu, Asəf İs-gəndərov, Xalq artisti Nürəddin Mehdiqanlı və onlarla digər dostları Xeyrulla müəllimin itkisini, ona məhəbbəti ürək yanğısı ilə "Dünyada qala bilmək..." kitabında məqalə-lərinde yazmışlar.

Bəlli olduğu kimi, Xeyrulla Məmmədov ensiklopediya təfəkkürlü ziyalı idi, ömrünün 70 ilindən 45-ni çağdaş ədəbiyyatın prob-lemlərinin öyrənilməsinə, elmi fikirlərin ilkin mənbələr əsasında formalaşmasına, bir sıra ədəbi nümunələrin toplanıb nəşr olunması-na, dövrün problemlərindən irəli gələn bir sı-ra elmi mübahisələrə son qoyulmasına sərf etmişdi.

Ədəbiyyatşünaslıq tarixində özünəməx-sus dəst-xətti ilə seçilən alim bir sıra dərs-liklərin, monoqrafiya və elmi-nəzəri, bədii-publisistik əsərlərin müəllifi idi. O, tədqiqatçı alim olmaqla yanaşı, mətnşünas kimi hər iki istiqamətin dolğun vəhdətini yaratmağa nail olmuşdu, bütün yazılarında ilkin mənbələr-dən istifadə etmişdi. İstedadlı alim təkcə ədə-biyyatşünaslıq elminə deyil, elmi-pedaqoji kadrarların hazırlanmasında, metodoloji Xey-rulla Məmmədov məktəbinin yaradılmasın-da, bir sıra yüksək insani xüsusiyyətlərin formalaşmasında öz töhfəsini vermişdir.

Xeyrulla müəllimin 90 illik yubiley ilidir. Dostları, qohumları, tələbələri onu ürekdən yad edirlər.

Xeyrulla müəllim neçə-neçə kitablara sı-ğacaq bir alim, bir insan, nur parçası idi.

Sanki xatirələrdən təbəssümlə boyla-nan alim "mən burdayam" deyir.

**İdris Şükürlü,
Əməkdar jurnalist**